

Klassik yapon ədəbiyyatında samuray obrazı

Şair, tərcüməçi, publisist, Şükür Şənol özünə məxsus yazı manerası, ədəbi zövqü və yaradıcılıq üslubu olan təvazökar qələm "qladiatorlarından" biridir. O, demək olar hər gün, hər həftə, hər ay, hər il yorulmadan hey yazır. Bu, gündəlik çıxan rəsmi qəzet jurnalistinin peşə taleyidir. Üstəlik o, ürayinin sifarişini də yerinə yetirməyə vaxt tapır və gözəl şerlər, maraqlı ədəbi-bədii əsərlər yazır və dünya ədəbiyyatından tərcümələr edir. Uilyam Folkner, Qrem Qrin, İvan Bunin və Marina Svetayevadan etdiyi tərcümələri ilə Şükür Şənolun bu sahədəki üstün keyfiyyətləri və peşakarlığı diqqət çəkir. "AYB kitab" layihəsinin yeni nəşri Ueda Akinarinin "Duman, sis içində Ay" novellalar silsiləsi Şükür Şənolun klassik yapon ədəbiyyatından yeni tərcüməsidir. Etiraf edirəm ki, Yaponiya haqda çoxlu qəzet-jurnal məqaləsi oxusam da, yapon filmlərinə həvəs göstərsəm də, yapon ədəbiyyatı ilə daha yaxından tanışlığım dilimizə tərcümə edilən bu yeni əsər ilə bağlıdır. Kitabı həm müəllifə və həm də tərcüməçiyə minnətdarlıqla oxuyub başa çatdırdım, öz təəssürat, fikir və rəyimi qələmə aldım.

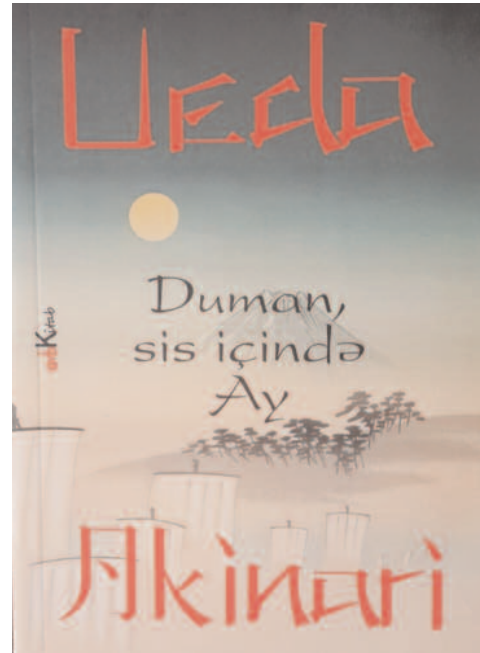
U.Akinari (1734-1809) feodalizmdən kapitalizmə keçid dövrü yapon ədəbiyyatının görkəmli simalarından biri olsa da, onun adı çəkilən kitabda toplanmış novellaları IX -XVII əsrlərdə baş vermiş feodal çəkişmələrindən və o dövrün məişət və adətlərindən bəhs edir. Novellaların baş qəhrəmanları xalqın mövqeyində möhkəm duran samuraylardır.

Məlum olduğu kimi, Yaponiya XVIII əsrin axırlarında feodal ziddiyyətlərindən əziyyət çəkir, cəmiyyət yenilik axtarışında çırpınırdı. U.Akinarinin yaradıcılığı da məhz bu dövrə təsadüf edir. Yapon hökmdarının 1772-ci ildə verdiyi fərmana görə həmin dövrün ziddiyyətli, təzadlı reallıqlarını qələmə almaq qadağan edilmişdir. Amma məlumdur ki, istedad qadağalara çox vaxt tabe olmur, bu laq kimi qaynayıb üzə çıxmaq üçün yer tapır. Akinari də belə istedadlardan biri idi. Onun "Payızgülü bayramında görüş" adlı novellasının qəhrəmanı Samon Xasabe adlı şəxs kasıb, lakin elmlı, kitab-sevər bir yapon kəndlisidir. O, müasirlərinə tövsiyə edir ki, "Bar verməyən, yalnız yazda göyərən söyüd ağacını öz bağında əkmə, ağıldan yüngül adamı özünə dost seçmə". Bu fikirlə başlayan novellanın ilk cümləsindən adam əsərə bağlanır və onu oxuyub başa çatdırma-

mış kitabı yerə qoymaq istəmir. Maraqlı çəkən cəhətlərdən biri burasındadır ki, hekayə və novellalarda təsvir edilən sadə obrazlar və olaylar tarixi hadisələrin fonunda üzə çıxır. Daha doğrusu, adama elə gəlir ki, əsərin qəhrəmanları yapon tarixi və yapon təbiəti ilə vəhdətdədir.

Tarixi novellaların ümumi bir qəhrəmanı var: Bunlar xalqın fiziki, əqli və ruhi enerjisini özündə cəmləşdirən samuraylardır. Feodal pərakəndəliyi dövründə bir-birini milçək kimi qıran yaponların içərisində bir ovuc müdrik cəngavər xalqın aqlını, düşüncəsini idrak ziyası ilə işıqlandırır. Ədib samurayları və onlara rəğbət bəsləyən Samon və Akananın simasında ümumiləşdirir. Bu iki gənc möhkəm dostdur. Onların təmənnasız dostluğunun təməlinə sağlam düşüncə, vətən və xalq sevgisi, doğma təbiətə vurğunluq durur. Onların qəlbi, beyni və ruhu Vətən sevgisindən güc-qüvvət alır.

"Payızgülü bayramında görüş" adlı tarixi novellanın qəhrəmanı Samon çox oxumuş elmlı bir gəncdir. Onun anası müdrikiyinə və nəcabətinə görə qədim Çində məşhur filosof Men-tsinin anasına bərabər tədbirli bir qadındır. Samon bilikli və məlumtlı olduğu qədər də humanist və insanpərvərdir. Onun samiray Akana ilə tanışlığının dostluğa çevrilməsinin təməlinə də məhz bu məziyyətlər durur. Samon görür ki, Akana ondan da hazırlıqlı və vətənpərvərdir. Hərb, savaş elmindən bəhs edən qədim çin klassik fəlsəfəsini mənimsəmiş bir gəncdir. XV-XVI əsrlərdə Yaponiyada baş verən feodal müharibələrinin iştirakçısıdır. Söhbət qədim müdrikərdən düşəndə Samona məlum olur ki, Akana onlar haqqında da əla biliyə malikdir. Xüsusən həyat elmini mükəmməl bilir. Müəllif yazır ki, Samon və Akana ortaq düşüncəyə malik olduqlarını bildikdən sonra möhkəm dost olurlar və bir-birini qardaşlığa götürürlər. Müəllif oxucuya bu fikri çatdırmağa çalışır ki, Yaponiyanı zaman-zaman Samona və Akana kimi ağıllı, müdrik və mübariz övladlarının möhkəm dostluğu və qardaşlığı qorumuş və qorumaqdadır. Azərbaycan müdriklərinin dediyi kimi, "Dost-dosta tən gərək". Samuray xarak-

terli insanlar əqli, zehni, fiziki cəhətdən qüsurlu olanlara qayğı göstərsələr də, onlarla dostluq etmirlər.

U. Akinarini oxuduqca adam dərk edir ki, müasir əfsanəvi yapon xarakteri və Yaponiya möcüzələri təkcə müasir yaponların məhsulu deyil. Müasir Samuraylar cəmiyyətinin mənəvi təməli hələ X-XV əsrlərdə qoyulmuşdur. Bunu "Sevən bir qadının həyat hekayəsi" də aydın göstərir. Novella beşinci əsrin dramatik feodal həyatını əks etdirir. Burda da müəllif xalq arasında mənəvi vəhdət yaradanları torpaq, sərvət, hakimiyət uğrunda qan tökən qiyamçılara qarşı qoyur. "Geri dönmə ruh" hekayəsində rahib-rəssamın simasında yazıçı yapon olmaq "sənətindən", yapon mərhəmətindən, daha dəqiq desək, əsil yapon olmaq hikmətlərindən bəhs edir.

Yapon xarakterinə bələd olmaq baxımından adı çəkilən bu kiçik kitab olduqca qiymətlidir. Qloballaşan dünyada xalqlar bir-birindən yaxşı cəhətləri həvəslə əxz edir. Bu baxımdan yapon xarakteri xalqına uğur gətirən, onu sevdirən milli xüsusiyyət kimi daha çox diqqəti cəlb edir. Zaman-zaman Yapon xarakterinin cəlbedici cəhətləri bura qonaq gələn hər kəsdə maraqlı doğurur. Yaponları mənə ilk sevdirən ötmə əsrdə "Pravda" qəzeti-

nin gündoğar ölkədə xüsusi müxbiri işləmiş V.Obçinnikov olub. Onun qələmə aldığı "Sakura budağı" adlı əsəri mənə yapon xalqına qarşı dərin rəğbət və sevgi hissləri doğurmuşdur. Orda müəllif yapon xarakterinin çox unikal cəhətlərini böyük bacarıqla açıb göstərə bilmişdir. Bundan sonra mənə bu şərq ölkəsinə həsr edilmiş yazıları xalqın ünvanına deyilən xoş sözləri, maraqlı fakt və fikirləri həvəslə toplamaq vərdişi yaranmışdır. Yadımdadır, ötmə əsrin 90-cı illərində "Xəzər" jurnalının ilk nəşrlərində İngilis qəzetinə istinadən belə bir fakt verilmişdir ki, "Yaponiyada hər min nəfərə əhaliyə 17, Amerikada 82, İngiltərədə 109 nəfər dövlət aparatı qulluqçusu düşür". Bu fakt mənə çox heyətləndirmiş və "Müasir samuraylar cəmiyyəti"nə rəğbətim birə-beş artmışdır. Bu marağın davamı kimi, U.Akinarinin "Duman, sis içində ay" adlı kitabı mənə valeh etdi. Ən əvvəl onu qeyd edirəm ki, tərcümə olduqca uğurlu, rəvan alınıb. Sanki şer oxuyursan. Və mən əsəri tərcümə etmiş həmkarım Şükür Şənolun ədəbi-bədii zövqünə bələd bir oxucu kimi demək istəyirəm ki, U.Akinarini Azərbaycan oxucusuna təqdim etməklə o, olduqca faydalı bir iş görüb. Belə ki, bu əsər böyük bir xalqın milli xarakterinin formalaşmasının mənzərəsini, tarixi ardıcılığı göstərmək baxımından olduqca maraqlı fakt və detallarla zəngindir. Bundan əlavə bizim gənc yazarlar üçün Akanari üslubu bir nümunə ola bilər. Çünki Akinari oxucunu öz xalqının tarixi, xarakteri və Vətəni ilə tanış etməyi və onları sevdirməyi qarşısına məqsəd qoymuşdur. O, Vətənin mahir bələdçisi rolunda çıxış edir. Amma bu, "bələdçi" statistik, rəqəmlərlə deyil, bədii sözün qüdrəti ilə, ümumiləşdirilmiş obrazlarla qarşımızda böyük bir dünya açır. Aqressiv duyğu və düşüncədən uzaq olmağa çalışan yapon öz enerjisini milli həmrəyliyə, qarşılıqlı anlaşma və hörmətə həsr etməkdə çox səxavətli-dır. Yaponlar üçün ən səciyyəvi xüsusiyyətlərdən biri konfliktdən qaçmaqdır. Mütəxəssislərin rəyinə görə, Yaponiyada ildə təxminən 2-3 min vətəndaş konfliktli olsa da, onlardan yalnız 10 faizi məhkəmələrə müraciət edir. Amerikalı profes-

sor Piper Draker yazır ki, Yaponiyada bir-birinə əks mövqedə duran siyasi partiya və qruplardan "heç bir tərəf ümumi marağın azacıq da olsa tələfata uğramasına yol vermir. Çalışır ki, onların konfliktləri nəticə etibarilə cəmiyyətə ümumi ziyan deyil, ümumi xeyir gətirsin. "Zaman-zaman formalaşmış bu xarakter hazırda özünü hər yerdə və hər zaman biruzə verir. Mütəxəssislər hesablamışlar ki, hər gün bir dövlət qulluqçusu (məmur) orta hesabla 36 dəfə ona müraciət etmiş vətəndaşlara rəsmi təzim edir. Şəxsi münasibətlərdə yapon xarakteri nə qədər yumşaq, nəcib və nəzakətli olsa da bu xüsusiyyət ictimai davranışda "yoxa çıxır".

Başqa sözlə desək, yapon öz qəlbi ilə keçmişə, zehni ilə müasir həyata bağlıdır. Bu xarakter hətta zahirən təzadlı görünərsə də, əks qütbləri uzlaşdırmağı və "barışdırmağı" bacarır. Məsələn, sinto və buddizm bir-birinə qətiyyətlə oxşayan bu iki din Yaponiyada dinc yanaşı yaşamaqdadır.

Bu cür uzlaşdırma, "barışmazlıqları" barışdırmaq yapon xarakterinin möcüzələrindən biridir.

U.Akinari novellalarının hər biri yapon xarakterinin bu cür füsunkar gözəlliyinə pərəstiş ruhundadır. Gözəllik hissi, gözəllikdən zövq almaq samuraylardan tutmuş zədəganlara qədər bütün əhaliyə xasdır. Yaponiyada insana, təbiətə və vətənə məhəbbət uşaqların öz valideynlərinə məhəbbəti səviyyəsində dayanır. Onlara görə Vətən təbiəti gözəllik və sevginin ilkin mənbəyidir. Bu səbəbdən ölkədə uşaq turizmi geniş miqyas almışdır.

Mən yapon xarakterinin zərif və təzadlı tərəflərini göstərən U.Akinari-dən və Şükür Şənolun tərcüməsindən heyranlıqla ayrılıram. Amma bu müvəqqəti ayrılıqdır. Oxuduqlarımı bəy-nimdə yerbəyər etmək üçün mənə vaxt lazımdır. Əminəm ki, mən bu kitabı bir də qayıdacam. Çünki xalqı ruhən mənəvi biliyə səfərbər edən təc-rübəyə və fəlsəfəyə bizim də böyük ehtiyacımız var!..

Qalib ƏHMƏDOV